

Petra Jorissen (1950-2023) naschrift

Petra rolstoeldanste uitbundig door het leven

Schrijver en publicist Petra Jorissen wilde vooral een normaal leven. Zonder obstakels. Om dat te bereiken zocht ze alle grenzen in zichzelf en haar leven op. Maar je moest haar geen rolmodel voor mensen met een beperking noemen, dan werd ze fel.

tekst Dana Ploeger

Petra Jorissen is twaalf jaar als ze met haar familie naar de benefietavond *Open het Dorp* op tv zit te kijken. Ze gruwet ervan. "Liever dood dan naar het Dorp", zegt ze. Ze kan zich niet voorstellen dat ze, al is ze rolstoelafhankelijk, ooit in dat oord vol gebrekkigen zal wonen.

Ze houdt zich aan haar voornemen en woont later in de Amsterdamse binnenstad, in een huis vol dwarse kunst – liefst van kunstenaars met een beperking – en eindeloos veel boeken. Voorbijgangers loeren er graag naar binnen en ze weet eigenhandig indringers af te schrikken met een goed likkend namaakpistool dat bij de voordeur ligt.

Toch is ze niet vaak thuis te vinden, Petra's levensmotto is: zonder bluf is het leven duf. Ze gaat er veelvuldig op uit, altijd als een dame gekleed, met felrood gestifte lippen, kekke laarsjes en een stola om. Ze bezoekt graag het theater, een lezing of gaat dansen in Paradiso. Het kan haar niet laat genoeg worden tijdens haar avonden met haar film- en boekenclub.

Ze is een voorbeeld voor veel mensen

met een beperking, al is zij de eerste die dat beeld nuanceert. Liever staat ze bekend als de activistische schrijver en publicist met een vilein en vlijmscherp, maar vooral ook geestig pennetje. Ze noemt zichzelf: 'chroniqueur van het legioen der gebrekkigen'.

Ze kan als geen ander de idiote gebeurtenissen die ze meemaakt als rolstoelmens droogkomisch beschrijven. Zo moet ze meermaals aantonen dat ze echt niet kan lopen om een nieuwe rolstoel te krijgen. Ze is woest als een taxichauffeur haar over zijn schouders gooit om haar binnen te brengen, maar later levert dat weer een mooi verhaal op.

Naar Lourdes

De eigenwijze Petra durft alles. Onverschrokken reist ze samen met vrienden naar Oekraïne, Mali, Egypte en Kenia, waar ze merkt dat mensen minder opkijken van haar verschijning. Een verademing voor de vrouw die altijd wordt nagestaard. Zeker in het Brabant van de jaren vijftig waar ze opgroeit en het stempel 'ongelukkig' krijgt.

Petra loopt een dwarslaesie op tijdens een te vroege stuitbevalling, waarna de artsen haar weinig kans geven. "Ik zou er niet te veel kosten meer op maken", zegt een dokter. Op haar vijfde en elfde jaar wordt ze

met Anja trekt ze veel op. Als Petra bij een buurmeisje wil spelen, sjouwt zij haar nogal eens op de rug ernaartoe. Ze maakt gemakkelijk contact en heeft veel vriendinnetjes.

Eigenlijk is het de bedoeling dat Petra naar de reguliere basisschool gaat, maar de pastoor overtuigt de directeur na een week dat ze beter af is op de mytylschool. Het is niet de laatste keer dat ze door vertegenwoordigers van de rooms-katholieke kerk wordt vernederd.

Zo ligt ze vijf jaar lang in het RK Binnenziekenhuis in Eindhoven waar de nonnen haar hardvochtig behandelen. Later schrijft ze erover in *De Groene Amsterdammer*: 'Braakte ik mijn eten uit, dan schiepte ze het braaksel van mijn servet op de lepel en duwde die met geweld in mijn mond. 'Willette breken, we zullen je willette breken', siste de non dan.'

In datzelfde verhaal schrijft ze over hoe ze er seksueel werd misbruikt, vastgebonden aan de bedstijlen. Ze ontwikkelt een diepe haat tegen nonnen en de kerk, die ze nooit zal nuanceren. Geen wonder dat Petra na het lyceum naar de sociale academie gaat en alles wil beleven wat God verboden heeft.

Haar levensmotto is: zonder bluf is het leven duf

zelfs bediend door de pastoor. Ze ondergaat ettelijke operaties om haar rug recht te krijgen en haar te laten lopen – wat nooit lukt. Ze is tot haar tiende gekluisterd aan bed.

Haar moeder Marie is zeer zorgzaam, al kan zij ook hard zijn om Petra voor te bereiden op het echte leven. Vader Steven is wat stiller en verlangt soms naar een normaal gezin. Hij stuurt haar meermaals naar Lourdes, waar ze eens doodziek van terugkeert.

Petra heeft een enorme fantasie en vertelt graag verhalen. Of ze speelt op haar roze pianootje: binnen een dag of tien vliegen haar vingers over de toetsen en speelt ze vloeiend *Circus Renz*. Hoewel ze niet dezelfde avonturen beleeft als haar twee broers en zusje, betrekken ze haar er wel bij. Vooral

Naschrift beschrijft het levensverhaal van bekende en minder bekende mensen die recent zijn overleden. Een tip? Mail die kort na iemands overlijden naar naschrift@trouw.nl Of per post naar Trouw/Naschrift, postbus 859, 1000 AW Amsterdam

Vanaf rechtsboven met de klok mee: Petra Jorissen in haar geliefde Amsterdam, als peuter, en op Curaçao.

Ze kraakt een huisje, waar ze kippetjes houdt, ze danst, drinkt, rookt en is vaste klant bij poppodium De Effenaar. Ze speelt toneel en vormt haar kunstzinnigheid op de kunstacademie. Al zijn haar beelden nooit perfect; ze maakt graag kreupele figuren.

Als twintiger studeert ze MO-Nederlands en verhuist naar Maastricht, maar die stad is ze snel zat. Ze gruwet van de Limburgers, die haar het gevoel geven dat ze een vieze vlek op een wit tafellaken is. Volgens haar is er maar één plek waar ze zichzelf kan zijn: Amsterdam! Dat blijkt een schot in de roos; in die stad bloeit ze op. Ze volgt er een cursus zelfverdediging en krijgt in 1988 een baan als beleidsmedewerker bij de Stichting Gehandicapten Overleg Amsterdam, maar de stroperigheid en bureaucratie passen niet bij haar daadkracht. Na ettelijke sollicitaties – en afwijzingen – krijgt ze erkenning en waardering als auteur, recensent en eindredacteur bij tijdschriften als *Deviant* en *Argus* en de site *wijrollen.nl*.

Levenslust

Haar vele columns, boekbesprekingen en interviews getuigen van haar brede interesse. In de artikelen maakt Petra duidelijk dat een handicap vooral een probleem is van de obstakels in de wereld, niet van de mensen met een handicap. Ze kon het ergste van het ergste droogkomisch vertellen. In haar podcast *Kruis & Krui*n vertelt ze over scheten die mensen letterlijk in haar gezicht laten en vraagt ze zich af hoe ze voorkomt zo zuur te worden als zij.

Haar belangstelling voor anderen en enorme gevoel voor humor bezorgen haar veel innige vriendschappen. Vooral haar grootmoedigheid valt op. Ze leeft zich helemaal in, luistert geduldig en geeft wijze adviezen – al kan ze ook kritisch en betweterig zijn. Petra vindt dat een flinke crisis louterend kan zijn. Emoties moet je niet verstoppen. Dat probeert ze zelf ook niet. Zo rijdt ze met haar Daf eens bijna een huis binnen, omdat ze woedend is op die bewoner. Maar die poging mislukt en ze eindigt tegen een klein muurtje. Ze kan pittig uit de hoek komen en roddelt als de beste.

Haar levenslustige uitstraling valt op. Eindredacteur Linus Hesselink, die Petra in 1988 interviewt voor een verhaal, blijft maar naar haar stem op de geluidsopname luisteren. De twee worden intens verliefd en genieten van de stad, theaterbezoek en mooie reizen. Als ze eens midden in een Keniaans natuurpark met de auto vastzitten, gaat ze onder in de auto liggen om met haar

handen de voetpedalen te bedienen, zodat hij de auto kan aanduwen. Bang is ze nooit.

Stilletjes verlangt ze naar een gezin, maar ze realiseert zich ook dat zij amper voor een baby kan zorgen. Na twaalf jaar eindigt hun relatie. Petra zit diep in de put, maar ze houden contact. Ze raakt nauw bevriend met de latere vriendin van Linus, komt zelfs op hun bruiloft en vervult een liefdevolle rol in het leven van hun zoon.

Samen met Linus schrijft ze een boek over Nederlandse kunstenaars met een handicap en in 2008 verschijnt *Helden op stokken. Gehandicapt in Afrika*, dat ze schrijft met vriendin Sybilla Claus. Maar het meest trots is ze op haar revalidatieroman *Erg hè!* uit 2021, waarin ze haar ervaringen in een revalidatiecentrum beschrijft, afgewisseld met sprekende scènes uit haar jeugd. Teleurgesteld stelt ze vast dat er weinig belangstelling voor is.

Sowieso merkt ze de laatste jaren dat haar strijd om de samenleving toegankelijker te maken weinig heeft uitgehaald. Ze wordt niet bitter, maar laat het wat vaker van zich afglijden, uit zelfbescherming. Niet al haar plannen lukken meer, haar lijf verlangt veel aandacht en zorg, net als de

Ze had het gevoel dat ze een vieze vlek op een wit tafellaken was

bureaucratie in zorg. Door haar *disability management* genoemd.

Over de dood praat ze niet graag; zelfs als ze begin dit jaar met een longontsteking doodziek in het ziekenhuis ligt, heeft ze nog goede hoop. Na alle lichamelijke overwinningen zal ze ook nu vast weer teruggaan naar haar kleurige ingerichte huis. Zodat ze straks weer naar filmhuis Kriterion kan om de nieuwste films te zien. Ze keert inderdaad terug naar huis. En er wordt gedanst door vrienden en familie. Maar dit keer rond haar baar.

Petronella Johanna Maria (Petra) Jorissen werd op 26 juli 1950 geboren in Eersel en stierf op 30 januari 2023 in Amsterdam.

P.S. Justin Schmidt (1947-2023)

Een laconieke entomoloog die insecten proefde

Gestoken was hij zo vaak als kind in Pennsylvania. Justin Schmidt herinnerde zich later vooral de keer dat hij met vriendjes, in Boalsburg, stenen gooide naar een wespennest in een appelboom. Hij was degene die uiteindelijk van dichtbij raak gooide. Wegrennend werd hij een paar keer in de rug gestoken. Veel later zou hij daar een wetenschappelijke maat aan geven: een 2 op wat de Schmidt Sting Pain Index is gaan heten.

De stap van het ondergaan van een insectensteek naar het bestuderen ervan nam hij naar eigen zeggen toen hij zeven was. “Ik plukte een honingbij van een paardenbloem en zette hem op de arm van mijn lerares. Mijn hypothese was, dat hij haar wel eens zou kunnen steken, en dat bleek te kloppen, tot haar grote ontsteltenis.”

Droogjes vertellen over wat een vervelende, maar ook een afgrijselijke ervaring kan zijn, werd zijn handelsmerk, de King of Sting zijn bijnaam.

Hij studeerde aanvankelijk scheikunde. Maar dat onderwerp vond hij te dood, en in het lab hingen rare luchtjes. Het werd entomologie, de studie van insecten. En toen hij tijdens veldwerk werd gebeten door de mieren die hij bestudeerde, schrok hem dat niet af, integendeel. Telkens als het hem overkwam, maakte hij aantekeningen van wat er door hem heenging.

Poëtische pijschaal

Dat geeft de pijschaal waarmee hij beroemd werd – en waarvoor hij in 2015 een Ig Nobel Prize kreeg, de humoristische variant van de Nobelprijs – een bijna poëtisch karakter.

Het midden daarvan, niveau 2, is per definitie de steek van een honingbij. Daaronder valt het mee. Een 0,5 van een solitaire knotswesp: “Teleurstellend. Een paperclip die op je blote voet valt.” Een 1 van een sachembij: “Bijna prettig, een minnaar bijt net iets te hard op je oorlel.”

Maar niveau 3 maakt je bang voor de papierwesp: “Na acht uur onophoudelijk boren in die ingegroeide teennagel loopt de boor vast in je teen.” En uitzinnig wordt de pijn bij niveau 4, de spinnendoder (een wes-

pensoort die op tarantula's jaagt): “Alsof je over brandend houtskool loopt met een roestige spijker van een kleine acht centimeter in je hiel.”

Zelfs al maakte een steek in zijn tong van een in een blikje drinken verzeilde honingbij “het leven tien minuten lang niet waard om geleefd te worden”, hij nam zijn aanvallers niets kwalijk. Want ze waren veeleer verdedigers, die chemische wapens hadden ontwikkeld om zich vijanden van het lijf te houden, die honderden of zelfs miljoenen keren groter zijn dan zichzelf.

Hij onderzocht ook hoe die vijanden ermee omgingen. Hoe kon een vogel, een koningstiran, de ene na de andere Afrikaanse honingbij buiten zijn laboratorium naar binnen werken zonder – zoals andere soorten – ze eerst tegen een boom te meppen om de angel te verwijderen? Het bleek dat de koningstiran alleen mannetjes at – en die steken niet. Om na te gaan of dat een goede keus was, hakte hij Afrikaanse honingbijen in stukjes om alle delen ervan te proeven. De onderdelen van vrouwtjesbijen smaakten naar nagellak en terpentijn, die van de mannetjes naar custard.

Grote fluweelmijt

Na zijn pensionering in 2005 als directeur van een bijenonderzoeksinstituut van het ministerie van landbouw in Tucson, Arizona, bleef Schmidt aan het werk. Vorig jaar publiceerde hij het resultaat van dertig jaar onderzoek naar een niet stekend dier, de grote fluweelmijt, een rood spinnetje dat zich maar enkele dagen per jaar boven de grond laat zien, als het regent in de woestijn van Arizona.

Wat hem vooral fascineerde, was dat bijna geen enkel dier het wilde eten, ook een gekende alleseter als de Amerikaanse woelpad niet, die zelfs schorpioenen lust.

Er was uiteindelijk maar één manier om erachter te komen waarom, vertelde hij eerder deze maand nog in een nieuwsbrief van de universiteit van Arizona. “Ik plaatste de mijt zover mogelijk weg van waar hij kwaad zou kunnen, op de punt van mijn tong, en gebruikte mijn snijtanden om hem een beetje open te krijgen. Ik kauwde misschien een paar seconden en meteen was er een explosie van smaak.” Die loog er niet om, noteerde hij: bitter als kinine (bitterder bestaat niet) en heet als een habanero-peper (heter kan haast niet).

Hij had gehoopt op een weerzien. “Ik had er een in mijn mond moeten nemen en gewoon een beetje heen en weer rollen, zonder hem stuk te maken. Niet aan gedacht. Misschien volgende zomer.”

Bas den Hond

Justin Orvel Schmidt werd geboren op 23 maart 1947 in Rhineland, Wisconsin en overleed op 18 februari 2023 in Tucson, Arizona

Justin O. Schmidt